

In Europa

Caroline de Gruyter
13 maart 2026

Israël en Amerika voeren oorlog tegen Iran en zoals altijd fladdert iedereen in het Europese kippenhok kakelend alle kanten op. Het ene land wil dit, het andere dat. En weer blijft, net als na de Russische invasie van Oekraïne en de Israëlische destructie van Gaza, hetzelfde beeld hangen: dat van een eeuwig verdeeld Europa dat geopolitiek nooit met één stem spreekt en dus wordt weggespeeld. Hoe, vragen velen zich af, kan een continent dat zijn kaarten heeft gezet op samenwerken, op compromissen, de rechtsstaat en het vreedzaam oplossen van conflicten, overeind blijven in een wereld met agressieve grootmachten die over anderen heen walsen? Die vraag, waarbij het functioneren van Europa wordt vergeleken met dat van andere actoren op het wereldtoneel, wordt ook nu weer gesteld. Daarbij legt Europa het stevast tegen die anderen af omdat het te traag is, te verdeeld is en altijd halfbakken compromissen produceert. Het arme continent dat, met de beste bedoelingen, bij elke crisis weer op het randje van de afgrond balanceert. Ook nu.

Maar kan het zijn dat we de verkeerde meetlat gebruiken? En dat het niet fair is om Europa – de Europese Unie plus Europese landen die formeel geen EU-lid zijn maar er nauw mee samenwerken – altijd maar te vergelijken met natiestaten? Dit is wat de Franse geograaf en historicus Sylvain Kahn betoogt in zijn nieuwe boek *L'Europe, un État qui s'ignore*, 'Europa, een staat die zichzelf niet kent'. Volgens Kahn, hoogleraar op Sciences Po in Parijs, is Europa minder zwak dan velen denken, en is het zélf een staat. Het mag anders functioneren dan een natiestaat, maar is daarmee nog niet disfunctioneel: „In plaats van elk debat of meningsverschil op te vatten als bewijs dat de EU eeuwig versnipperd is, verdeeld en gammel, en dat het vastloopt of op instorten staat – kunnen we niet eens erkennen dat dit al ruim 75 jaar zo gaat? En dat al die disputen en oneffenheden misschien juist kenmerken zijn van een pluralistisch, deliberatief politiek systeem van een staat die Europa heet?”

De Europese Unie is uniek, betoogt Kahn, omdat ze een staatsstructuur is waaraan 27 natiestaten allerlei bestuurstaken delegeren, een structuur waarbinnen ze vrijwillig hun soevereiniteit delen omdat ze daar baat bij hebben. Op sommige gebieden is dat compleet, zoals bij de euro en de Europese Centrale Bank: er zijn geen nationale munten meer in eurolanden en de ECB handelt autonoom. Op andere terreinen vindt Europese besluitvorming gelaagd en in meerdere fasen plaats, waarbij landen de macht niet overhevelen naar Brussel maar die samen in Brussel uitoefenen, democratisch en in overleg. De EU mag geen geweldsmonopolie hebben en geen leger om orde te handhaven op haar grondgebied, maar zelfs zonder die typische eigenschappen van de natiestaat bewaakt ze nu toch de collectieve buitengrenzen. Kahn gaat terug in de tijd en vergelijkt de EU met allerlei 'vergeten' staatsvormen, zoals confederaties en imperiale, multinationale rijken. Hij noemt de EU een „barokke staat”, die minder rigide is dan de klassieke natiestaat en in al haar complexiteit en creativiteit teruggrijpt naar die gelaagde, flexibele, meer fluïde vormen van bestuur en samenleven.

„Eigenlijk bestaat de EU uit 28 staten: 27 losse staten en een 28ste die ze samen vormen”, schrijft Sylvain Kahn

Europa, betoogt hij, „is geen superstaat die 27 lidstaten vervangt, maar een staat die hen omvat. Eigenlijk bestaat de EU uit 28 staten: 27 losse staten en een 28ste die ze samen vormen.” Die staatsvorming gaat het hardst als de druk op de 27 maximaal is. Zoals tijdens de pandemie, na de Russische invasie in Oekraïne en nu, tijdens de Iranoorlog: schokken van buiten die alle 27 hard raken. Besluitvorming gaat met vallen en opstaan; voor- en tegenstanders roeren zich. Maar het gebeurt. Er kwamen eurobonds en een duidelijk Oekraïne-beleid, en wie weet wat er nu komt – meer Europese defensie en eindelijk een energie-unie? Punt is: Europa wordt als multinationale, experimentele staat niet fragieler, maar steviger. Dit is fascinerende, opwekkende kost. Een mooi tegenwicht tegen al het declinisme. Laat iemand dit boek maar gauw in het Nederlands vertalen

Caroline de Gruyter schrijft wekelijks over politiek en Europa.